

Peter Stadius

Habsburgien kauden Espanja maan myöhemmässä historiankirjoituksessa

Ajatus vanhasta, klerikaalisesta, autoritaarisesta, keskiaikaisesta ja kaikin puolin ei-modernista suurvalta-Espanjasta juontaa juurensa sekä joidenkin 1600-luvun aikaisten arvioista että etenkin valistuksen maailmankäsityksestä. Voltairelle ja hänen aikalaisilleen barokkiajan Espanja inkvisitioineen edusti kaikkea halveksuttavaa. Musta legenda – *la leyenda negra* – loi kuvan ihmiskuntaa katolilaisuuden nimissä terrorisoivasta hirmuvallasta. Se oli perusta niin valistusajan filosofien kuin 1800-luvun edistysmielistenkin vihalle vanhaa espanjalaista imperiumia kohtaan. Nk. moderni kausi, aika renessanssista Ranskan vallankumoukseen, onkin Espanjan historiassa jaettu kahteen kauteen: habsburgilaiseen ja vuodesta 1700 bourbonilaiseen.

1700-luvulla Bourbonien hallitsemassa Espanjassa historiatiede oli vahvasti valistusaatteen kyllästämää. Toisin sanoen ei ole ihme, että sen ajan näkyvimmit espanjalaiset "filosofit" kiinnittivät paljon huomiota maansa edistykseen ja sitä mahdollisesti estäviin seikkoihin. Herrat kuten Gaspar Melchior Jovellanos ja José Cadalso ruotivat kaikkea vanhoillista, taantumuksellista ja tieteen edistystä haittaavaa. Myös aikakaudella vaikuttaneet historiankirjoittajat olivat samoilla linjoilla ja mm. Juan Pablo Forner, kreivi Campomanes, Juan Bautista Muñoz ja Antonio Capmany olivat sisäistäneet valistuksen kritiikin Habsburg-aikaa kohtaan. Viimeksi mainittu Capmany lienee ensimmäinen, joka käytti sanaa *decadencia*, rappio, kuvaamaan maansa tilaa (vuonna 1807 julkaistussa teoksessa *Cuestiones críticas sobre varios puntos de historia económica, política y militar*, "Kriittisiä kysymyksiä talouden, politiikan ja armeijan historian eri tapahtumista").

Valistusajan kritiikkiä ympäröi tosin vielä hyvin ranskalaishenkinen ilmapiiri, ja *los afrancesados*, kuten heitä myös kutsuttiin, pitivät ranskalaiskosmopoliittista vaikutusta kaikin puolin hyvänä ja suotavana. Napoleonin sodat ja kansojen historiaa painottanut romanttinen liike muuttivat nämä asetelmat. Edistyksen ohella kiinnostuttiin kansan ja kansakunnan historiasta.

Kärjistetysti voi sanoa, että siinä missä nuori Suomi koki kansallisen heräämisen 1800-luvulla, niin vanha Espanja ryhtyi tutkimaan kuolemansa syytä. Ensi vaikutelma oli, että Espanja oli raiskattu niin henkisesti kuin fyysisestikin. Valistusaatteet olivat synnyttäneet Ranskan vallankumouksen, joka taas oli tuonut Napoleonin, hänen veljensä ja ranskalaisen armeijan Pyreneiden eteläpuolelle. Ranskalaiset olivat tuhonneet, tappaneet ja ryöstäneet sen, mitä olivat ehtineet Iberian niemimaalla. Tai ainakin näin oli käynyt kansallismielisen tulkinnan mukaan. Koko imperiumi luhistui, ja merentakaisista alueista jäivät lopulta jäljelle vain Kuuba, Puerto Rico ja Filippiinit.

Cánovas ja espanjalaisen rappion historia

1800-luvun porvarillinen, liberalistinen ja positivistinen ajanhenki nosti luonnollisesti esiin monta Espanjan menetettyyn suurvalta-asemaan liittyvää kysymystä. Historiasta tuli tärkeä osa politiikkaa niin vasemmiston kuin oikeistonkin johtohahmoille. Yksi näistä oli Antonio Cánovas del Castillo (1828–1897), josta tuli Espanjan poliittinen voimahahmo vuonna 1875, kun hänestä, konservatiivipuolueen johtajasta, tehtiin pääministeri pian monarkian palauttamisen jälkeen. Silloin hän oli jo politikoinnin ohella ehtinyt kirjoittaa kaksi merkittävää tulkintaa Habsburgien kauden historiasta.

Antonio Cánovas del Castillo (1828–1897)

Nuori Cánovas oli vuoden 1850 paikkeilla saanut tehtäväkseen kirjoittaa yleisesityksen Espanjan 1600-luvusta. Kirja ilmestyi komeana 750-sivuisena tiiliskivenä vuonna 1852 (Cánovas oli silloin 24-vuotias). Yleisesitykseksi Cánovas latsi teoksen otsikkoon varsin paljon omaa tulkintaansa, ja se kuului: *Historia de la decadencia de España desde el advenimiento al trono de Felipe III hasta Carlos II*, "Espanjalaisen rappion historia Filip III:n valtaantulosta Kaarle II:een". Myöhemmin hän julkaisi kaksi muuta teosta samasta aiheesta: *De la casa de Austria en España* ("Itävaltalainen kuningashuone Espanjassa", Madrid 1869), sekä *Estudios del reinado de Felipe IV* ("Tutkielmia Filip IV:n valtakaudesta", Madrid 1888).

Nämä kaksi myöhempää teosta ovat pääosin ensimmäisen teoksen toistoa, ainakin mitä tulee keskeisiin historiallisiin tulkintoihin. Vuonna 1852 valmistuneen teoksen otsikko antaa hyvän muistutuksen siitä, miten valistuksen edistys- ja sivilisaatiokäsitykset olivat vielä kovaa valuuttaa. Otsikko osoittaa myös, mitä suurvaltakauden historia merkitsi espanjalaisille. Cánovas näki suurvalta-Espanjan Rooman veroisena imperiumina, olihan se valloittanut maailman mottonaan *plus ultra*. Siinä missä roomalaiset olivat pysyneet Välimeren alueella Herkuleksen pilareiden vahtimina eli *non plus ultra*, olivat espanjalaiset muuttaneet koko käsityksen maailmasta. Tämän lisäksi suurvaltakauden Espanjaan kuului merkittävä osa Eurooppaa. Eli Cánovasille oli täysin

luonnollista mukailla Gibbonin Rooman imperiumin tuhoa koskevan klassikon nimeä.

Mikä oli sitten Cánovasin kuva Habsburg-suvun hallitsijoista? Ei liene suuri yllätys, että hänelle Kastilian ja Aragonian yhdistyminen nk. katolilaisten kuninkaiden Ferdinandin ja Isabellan johdolla muodosti Espanjan kulta-ajan alun. Sitä seurasi kahden sankarikuninkaan Kaarle V:n ja Filip II:n aika, jolloin "Espanjan tähti loisti kirkkaimmillaan", kuten Cánovas toteaa alkusanoissaan. Mutta hän jatkaa viitaten omaan tehtäväänsä historiankirjoittajana: "Meidän tehtävämme on nyt kertoa miten me kuljimme niin mahtavan suuruuden ajasta yhtä mittavaan nöyryytykseen."

Cánovas löytää tukun syitä Espanjan suurvaltaimperiumin tuhoon, ja hän näkee, miten jo loistokauden aikana tulevan alemmuustilan siemenet oli kylvetty Espanjan kuningaskuntaan. Hän luettelee tälle kymmenen syytä:

- Riittämätön väestöpohja: Espanjan niemimaan asukasmäärä ei riittänyt sekä keskus- että periferia-alueiden tehokkaaseen kehittämiseen. 1600-luvun lopun Ranskassa oli yli kaksi kertaa enemmän asukkaita kuin Iberian niemimaalla.
- Maantieteellisesti pirstoutunut imperiumi vaati liian suuria ponnistuksia ja aineellisia resursseja pystyäkseen tehokkaasti kilpailemaan suurvaltapolitiikassa.
- Baskiprovinssit Navarra ja Aragonia luistivat sotahankkeiden rahoituksesta, joka näin lankesi yksinomaan Kastilian taakaksi.
- Sotavelat kasvoivat suuriksi.
- Suurvaltapolitiikka näivetti Iberian niemimaan perinteisiä manufaktuuri- ja tuotantolaitoksia, jotka jäivät kehityksessä jälkeen.
- Kirkon suhteettoman suuri vaikutusvalta näivetti Espanjan älyllisen ja tieteellisen elämän.
- Luostareihin ja muihin kirkollisiin rakennus- ja luomisprojekteihin suunnattiin liian paljon varoja.
- Juutalaisten, maurien ja protestanttien häätäminen maasta haittasi kehitystä.
- Aragoniassa esiintyi tyytymättömyyttä Espanjassa harjoitettuun politiikkaan jo Filip II:n ajasta lähtien.
- Portugali (1580–1640) ei ollut koskaan täysin rinnoin mukana suurvallassa.

Tässä siis Cánovasin mukaan ne rakenteelliset syyt, jotka johtivat väistämättä siihen, että Espanja menetti valta-asemansa etenkin Ranskalle 1600-luvun kuluessa. Kuten 1800-luvun historioitsijalta sopii odottaa, Cánovas ei tietysti myöskään malta olla pohtimatta hallitsijoiden henkilökohtaisia ominaisuuksia. Tässäkin kehityskaari kulkee samaa alamäkeä kuin Espanjan kuningaskunnan historia yleensä. Katolilaiset kuninkaat ovat Cánovasin silmissä lähinnä puolijumalia viisauudessaan. Ensimmäinen Habsburg-valtias Kaarle V oli suuri ja miehekäs sankari, joka ei pelännyt edes johtaa sotajoukkojaan taistelutantereella. Hänen poikansa Filip II, vaikkakin jätti sotimisen muille, oli nerokas ja lujatahtoinen johtaja. Hän hoiti kuningaskunnan politiikkaa vakaalla kädellä ja piti hovijuonittelijat kurissa. Mutta hänen jälkeensä alamäki oli tosiasia. Cánovas olikin myös sitä mieltä, että ainoa Habsburg-dynastian kuningas, joka oli luottanut täysin seuraajaansa, oli Kaarle V.

Vähälahjaisemmat Filipit

Tämä tulkinta korostaa sitä, että jo Filip III oli huomattavasti vähälahjaisempi hoitamaan valtion asioita ja yleensä ymmärtämään Espanjan etuja. Filip III oli kyllä sinänsä jalo persoona, mutta hänen kiinnostuksensa suuntautui vahingollisella tavalla uskontoon. Häntä kiinnosti ensi sijassa luostareiden perustaminen ja esim. Teresa Avilalaisen ja Ignatius Loyolan pyhimyskanonisointien eteneminen. Sen lisäksi hän puolusti henkeen ja vereen *Immaculada Concepción* -opinkappaletta Marian neitseellisestä sikiämisestä. Poliitiikan hoidon hän jätti neuvostolle, minkä seurauksena hovijuonittelu lisääntyi merkittävästi. Cánovas toteaa, että ulkonaisesti Espanja toimi vielä hyvin, mutta hän tuomitsee ankarasti kuninkaan välinpitämättömyyden. Vannoutuneena positivistina hän toteaa myös, että uskonnon ei olisi saanut antaa vaikuttaa valtion asioiden hoitamiseen.

Jos Filip III:n persoonassa korostui hartauden aura, niin hänen pojastaan Filip IV:stä ei voinut sanoa samaa. Cánovas kirjoittaa: "kansa oli pelännyt ja ihailnut Filip II:a, se oli hienovaraisesti ihmetellyt Filip III:n hallitusta, mutta Filip IV:n aikana kritiikki oli jo jokapäiväistä ja kuninkaan arvovalta heikkeni". Cánovas kuvaa Filip IV:n pinnalliseksi hurmuriksi, joka jätti jälkeensä yli 20 aviotonta lasta ja jota kiinnosti niin naisten kuin riistankin metsästys. Siinä missä kuninkaan veli, kardinaaliruhtinas Ferdinand, soti Alankomaissa ja Saksassa, kuningas itse keskittyi Madridin teatterielämään. Ja jos hän jätti sotimisen veljelleen, niin hallitsemisen hän jätti uskotulle ministerilleen kreiviherttua Olivaresille. Tämä jopa Ruotsin Axel Oxenstiernan varjoonsa jättävä pyrkyri johti käytännössä Espanjan politiikkaa vuodesta 1621 vuoteen 1643, jolloin hänet syöstiin vallasta. Cánovas näkeekin paradoksaalisesti maansa hyötynneen Olivaresin henkilöstä,

koska tämä Filip II:n tavoin piti hovijuonittelijat kurissa ja toi uusia visioita valtiopolitiikkaan. Olivaresin valta-asema oli siis huomattava, mikä ilmenee mm. Diego Velázquezin muotokuvasta Madridin Prado-museossa. Siinä Olivares, kuninkaan tavoin, kuvataan hevosen selässä.

Habsburgilaisen dynastian viimeinen hallitsija Espanjassa oli Kaarle II (Carlos II). Cánovas, kuten moni muu häntä ennen ja hänen jälkeensä, näki viimeisen espanjalaisen Habsburg-hallitsijan surkeaksi hahmoksi. Jopa vajaamieliseksi nimitetty Kaarle II oli Cánovasin mukaan jo täysin kyvytön tehtäväänsä, eikä hän jättänyt dynastiastaan hyvää muistoa. Cánovas kirjoittaa: "Taikausko ja surkeus oli se, mitä Itävallan kuningashuone jätti jälkeensä."

Tässä Cánovas puhuu jo Itävallan kuningashuoneesta, ja onkin kiinnostavaa, miten hän tulkitsee espanjalaisen kansakunnan suhdetta "ulkomaalaiseen" Habsburg-dynastiaan. Hän näkikin, että yksi seikka, joka oli pelastanut Espanjan totaalista tuhosta Kaarle II:n aikakaudella oli *el nativo valor*. Tällä "kansallisella urheudella" hän tarkoitti niemimaan rannikko- ja rajaseutuväestön taistelua vihollisia vastaan.

Espanjan kansakunnan suhde hallitsijadynastiaan olikin keskeinen aihe 1800-luvun Espanjassa. Cánovas oli tässä suhteessa keskittien kulkija. Hänen mielestään oli syytä olla ylpeä suuresta menneisyydestä, mutta samalla oli otettava oppia niistä virheistä, jota Habsburgien Espanjassa oli tehty. Hän oli konservatiivi liberaali ja vastusti Ranskan vallankumouksen aatteita, mikä kieltämättä vaikutti hänen historiatulkintaansa. Suurvaltaimperiuni oli luhistunut uskonkiihkon ja vanhanaikaisen talous- ja teollisuuspolitiikan myötä. Jotkut kuninkaat olivat olleet huonompia jotkut parempia, mutta eivät keskimäärin muiden valtioiden kuninkaita surkeampia. Hän myöntää esim. Filip II:n syyllistyneen veritekoihin Alankomaissa, mutta samaan hengenvetoon hän antaa ymmärtää, että myöhemmin Napoleon oli ollut vielä raaempi.

Unitaristit etsimässä yhtenäistä Niemimaa-Espanjaa

Cánovasin tulkinta on oiva esimerkki nk. unitaristisesta historiakäsityksestä, jossa Iberian niemimaan Espanja nähdään oikeaksi ja luonnolliseksi Espanjaksi. Tämä Espanja oli suurempi kuin Kastilia mutta pienempi kuin imperiumi. Hän näyttääkin, miten luonnon koko suurvaltaimperiuni oli ja miten väistämätön paluu Niemimaa-Espanjaan oli. Kuvio muistuttaa osin Ruotsissa samoihin aikoihin luotua Suomen menettämisen jälkeistä isänmaakuvaa. 1800-luvun lopun Espanjassa tämä oli kuitenkin sisäpoliittisesti arempi kysymys, koska kastiliankielinen yhteinen Espanja, jota Cánovas puolusti, ei ollut kaikkien mieleen. Esimerkiksi Kataloniassa syntyi samoihin aikoihin kansallisromanttinen liike *Renaxença*, joka suuntasi katseensa keskiaikaan, jolloin Katalonian kieli ja kaupankäynti olivat kukoistaneet vapaina ja elinvoimaisina.

Cánovaksen tapaiselle Espanja-aatteen puolustajalle oli tärkeää, että käsitys Espanjan historiasta ei muodostuisi yksinomaan negatiiviseksi. Unitaristinen historiatulkinta korostikin espanjalaisten suurta sivilisaatiotyötä Amerikassa positiivisena asiana, ja Kolumbuksen ensimmäinen löytöretki oli edelleen vahva *lieux de mémoir* espanjalaisten kollektiivisessa muistissa. Cánovas ei itse puhunut paljon Amerikan varakuningaskunnista, mutta hän antaa kirjoissaan

espanjalaisille luvan muistella historiansa suurta seikkailua häpeämättä, kuitenkin samalla tietoisina muutosten ehdottomuudesta. Ja olihan Espanjalla vielä Kuuba, Puerto Rico ja Filippiinit sekä toiveita laajentumisesta Pohjois-Afrikassa, eli toiveita siirtomaapolitiikan suhteen oli vielä olemassa.

Nämä toiveet kuitenkin murskautuivat viimeistään vuonna 1898, kun viimeiset valtamerentakaiset alueet menetettiin sodassa Yhdysvaltoja vastaan. Cánovas ei itse ollut todistamassa tätä kansallista tragediaa, koska hänet murhattiin vain vuotta aikaisemmin. Sen sijaan moni muu huolestui Espanjan tilasta, ja itse asiassa moni oli huolestunut jo ennen lopullista tappiota sodassa. Tämän ajan kantaa-ottavia intellektuelleja kutsutaan yleisesti vuoden 1898 sukupolveksi (esp. *la generación del 98*). Nimike on enemmän sen ajan käsityksien tuote, sillä tämän päivän perspektiivistä voi nähdä eräänlaisen katastrofikirjallisuusgenren jatkumon valistuksesta aina José Ortega y Gassetiin 1920-luvulle ja ehkä pidemmälle. Siinä jatkumossa Cánovasin historiateokset ovat kiinnostava kontribuutio ja oivallinen esimerkki 1800-luvun positivistis-liberaalista historiakäsityksestä ja ajasta, jolloin Espanjan tulevaisuuden suuntaviivoja usein haettiin historiatulkinnan kautta.

Siinä historiatulkinnassa keskeistä on toisaalta Habsburg-dynastian suhde Espanjan kansakuntaan ja kansaan sekä toisaalta dynastian vastuu maan historian tragedioista. Kommentoinkin lopuksi lyhyesti paria espanjalaista puheenvuoroa näitä kysymyksiä koskien.

Diego Velázquez: El Conde-Duque de Olivares a caballo (1634), Museo del Prado, Madrid.

1800-luvun loppupuolen katastrofikirjallisuutta

Hyvin kirjavan ja laajan katastrofikirjallisuuden ensimmäisiä puheenvuoroja oli Adolfo de Castron kirja *Exámen filosófico sobre las principales causas de la decadencia de España* ("Filosofinen tutkielma Espanjan rappion pääsystä", vuodelta 1852). Kirjan nimi muistuttaa kieltämättä Cánovasin samana vuonna ilmestyneen teoksen otsikkoa, mutta de Castron linja on radikaalimpi ja hän kritisoi katolisuuden nimissä harjoitettua valloituspolitiikkaa Amerikassa sekä yleistä suvaitsemattomuutta jo reconquistan ajoilta. De Castron radikaalimpi kritiikki sai monta seuraajaa, ja vastakkainasettelu vallanpitäjät–kansai sai monta kannattajaa.

Vielä selvemmin kansallismielinen tulkinta Habsburg-ajasta tulee esille Ricardo Macías Picavean kirjassa *El problema nacional* ("Kansallinen ongelma", vuodelta 1872). Macías Picavea näkee, että kaikki se hyvä, mitä katoliset kuninkaat Ferdinand ja Isabella olivat luoneet, meni ulkomaalaisten käsiin. Espanjasta tuli itävaltalaisen germanokesarismien, *austracismon*, orjia. Espanjan niemimaan kansasta tuli Habsburg-dynastian tuotantokone, josta otettiin jalkaväkisotilaita ja joiden yltyöpäisimmät seikkailijat lähetettiin etsimään kruunulleen kultaa Amerikasta.

Kansallisromanttinen näkemys kansan jaloudesta toistuu kirjailija ja yliopistomies Miguel de Unamunon historiakäsityksessä. Unamuno, joka oli aikansa Espanjan ehkä merkittävin intellektuelli, näki virallisen valtiohistorian alla kytevän *intrahistorian*. Tämä Espanjan intrahistoria oli Unamunon mielestä aidon espanjalaisuuden historiaa, jossa korostuivat omimmat perinteet ja ajatustavat. Tämä intrahistoria oli se oikea Espanjan historia, joka latenttina oli vain odottanut esillepääsyään päänäyttämölle. Unamuno, joka oli baskisyntyinen unitaristi, piti espanjalaisuutta etenkin antimodernina elämänsenteena. Hän ylisti 1500-luvun espanjalaisia mystikkoja Teresa Avilalaista ja San Juan de la Cruzia. He olivat hänen mielestään yhtä arvokkaita kuin kuka tahansa valistuksen filosofeista ja hän puolusti heidän "sydämen ja intohimon logiikkaansa". Unamuno ei kritisoinut Habsburgeja enempää tai vähempää kuin muitakaan, mutta hän piti heitä ei-espanjalaisina, mikä tietysti oli mitä suurin puute Espanjan hallitsijalle.

Yksi suorasanaisimmista Habsburg-ajan kriitikoista oli Enrique Madrazo, jonka kirjoitti otsikolla *¿El pueblo español ha muerto?* ("Onko Espanjan kansa kuollut?", v. 1903). Madrazon ajatukset pyörivät enimmäkseen rotuteorioissa, mutta hän kommentoi myös Habsburgeja, ja Kaarle V:stä hän sanoi:

Hän tuli uuteen kotimaahansa, jota hän ei koskaan tulisi tuntemaan omakseen sydämessään. Ensimmäinen hänen tekemänsä asia oli kaikkien niiden vapauksien tappaminen, joista Kastilian eri paikallisyhteisöt olivat nauttineet. Nämä vanhat ja kauniit demokraattiset perinteet olivat kaventaneet kuninkaiden, kirkon ja paikallisväestöiden valtaa ja antaneet kansoille mahdollisuuden päättää elämästään parhaalla katsomallaan tavalla.

Altamira ja Ortega y Gasset

Yksi 1900-luvun alun tärkeimmistä historioitsijoista Espanjassa oli Rafael Altamira, joka vuosina 1900–1911 kirjoitti neliosaisen suurteoksen *Historia de España y de la civilización española* ("Espanjan ja espanjalaisen sivilisaation historia"), jossa suurvaltakaudesta oli ehdottoman tärkeä rooli. Hän pyrki osoittamaan, miten espanjalainen kulttuuri ja yhteiskunnalliset perinteet olivat valtiopolitiikkaa tärkeämpiä, ja oli siten myös mukana luomassa yllä mainittua ja usein esitettyä romanttista kuvaa keskiajan elinvoimaisista paikallisyhteisöistä. Tästä perinteestä Espanja ja koko espanjankielinen maailma vielä pystyisi hänen mielestään ammentamaan voimaa uuteen kukoistukseen, jossa keskityttäisiin oman kodin hoitamiseen eikä sotimiseen ja valloituspolitiikkaan. Tässä toistuu taas vastakkainasettelu, jossa toisella puolella on Espanjan kansa ja paikallisyhteisön aito perinne ja toisella puolella valtiojohto, aatelisto ja eteenkin ulkomaalaiset hallitsijadynastiat, kuten Habsburgit. Altamiran historiatulkinta oli vapaamielinen ja vasemmistoviritteinen. Muitakin näkökantoja tietysti esiintyi, mutta niitä kommentoitakoon lähemmin toiste.

Viimeiseksi lopuksi mainittakoon vielä parilla sanalla filosofi José Ortega y Gasset, joka tunnetaan maansa rajojen ulkopuolella teoksestaan *Massojen kapina*, josta tuli suurmenestys 1930-luvulla. Ortega oli jo tätä ennen ollut keskeinen toimija Espanjan aatteellisessa elämässä, ja kuten moni muukin, hän oli kunnostautunut tiukan kritiikin esittäjänä. Ortegana kansallinen historiakäsitys tulee hyvin esiin esim. teoksessa *España invertibrada* ("Selkärangaton Espanja", 1921). Hänen mielestään Espanjan alamäki oli alkanut vuonna 1580 ja nousu oli vielä kokematta. Espanjalla oli ollut huonot kuninkaat ja huonoja poliitikkoja, ja tästä syystä kaikki oli mennyt pieleen. Espanjalaisen aristokratian moukkamaisuus ja voimattomuus oli kaikkien ongelmien perussy. Ortega mm. pahoitteli sitä, että Iberian niemimaalle tulleet länsigootit olivat jo latinalaisen veren ja tapojen laimentamia. He olivat pseudo-gootteja verrattuna muihin elinvoimaisiin gootteihin, jotka olivat tuoneet niin paljon piristystä vanhaan roomalaiseen sivilisaatioon. Paitsi että Ortega manasi esiin kyvykkäitä ihmisiä nietscheläisessä hengessä, hän oli myös unitaristi ja näki Kastilian Espanjan perustajaksi. Mutta jos maata ei ryhdyttäisi pian johtamaan oikein, niin lopulta olisi vain vanha Kastilia jäljellä. Ortega oli huolestunut kansallisista separatistiliikkeistä ja näki miten koko imperiumi, joka oli aikoinaan kasvanut Kastiliasta, pahimmassa tapauksessa kutistuisi "entiseen alastomuuteensa", kuten hän asian ilmaisi.

Yhteenveto eli Carlokset eurokuntoon

Yleisesti voi siis todeta, että kaksi nykyajan Espanjan keskeistä historianaihetta on liittynyt rappiokeskusteluun ja kysymykseen Espanjan yhtenäisyydestä tai pluralismista. Molemmat kysymykset on monella tavalla kytketty Habsburg-dynastian valtakauteen, ja siten suhtautuminen tähän dynastiaan on tärkeä indikaattori tutkittaessa espanjalaista historiakäsitystä ja eri aikojen ja ryhmien kantoja. Ei ole yhdentekevää, milloin on puhuttu Kaarle V:stä ja milloin Kaarle I:stä: rakkaalla kuninkaalla voi olla monta nimeä. Viimeinen Habsburg-kuningas oli Kaarle II, joka oli saanut järjestysnumeronsa Kaarle V:n jälkeisenä toisena espanjalaisena Carloksena. Nationalistinen Carlos I -nimitys on Espanjan EU-jäsenyyden myötä järjestelmällisesti vaihtunut

eurokuntoisemmaksi Carlos V:ksi. Tänä päivänä Habsburg-hallitsijoiden keskeinen rooli Euroopan politiikassa on nostettu kunniaan, ja monta suurnäyttelyä ja paksua kirjaa on saavuttanut suuren yleisön suosion. Siinä missä myös täällä Pohjolassa vaikkapa Peter Englundin paksut kirjat myyvät hämmästyttävän hyvin, niin myös espanjalaiset ovat viime aikoina kiinnostuneet vanhasta suurvalta-ajastaan.

* * *

Teksti: Peter Stadius

Peter Stadius on FM ja historian jatko-opiskelija Helsingin yliopistossa. Käsillä oleva artikkeli perustuu seminaariesitelmään Historiallisessa Yhdistyksessä toukokuussa 2002.

ENNEN JÄNYT
Historian tietosanomat